5. Український експорт продукції АПК: головні зміни з початку війни. УКАБ. URL: https://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/ukrainskiy_eksport_produktsii_apk_golovni_zmini_z_pochatku_viyni (дата звернення: 21.03.2024).

В. О. Черепанова, *канд. екон. наук, професор;*
Т. О. Кобєлєва, *д-р екон. наук, професор;*
П. Г. Перерва, *д-р екон. наук, професор*
Національний технічний університет «ХПІ», м. Харків

МІЖНАРОДНІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМИ ЗМІНАМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Стратегічний розвиток в умовах глобалізації є однією з форм прояву процесу власне розвитку. Існують різні, але взаємопов'язані між собою, способи опису процесу розвитку, пов'язані з категоріями нижчого і вищого, простого і складного, кількості і якості, прогресу і регресу. Синергетика трактує процес розвитку як закономірне чергування хаосу і порядку. Дослідження понять хаосу і порядку показало, що однозначного їх розуміння сучасна наука не має. Спрощене трактування хаосу, що зв'язує це поняття з нерегулярністю взаємодій між елементами системи, не є вичерпним. Слід визнати, як регулярні, так і нерегулярні взаємодії можуть бути ознакою чи мірою упорядкованості тієї чи іншої системи. Головне полягає в тому, щоб той чи інший характер взаємодії забезпечував тимчасову і просторову цілісність системи, засобом збереження її основних функцій. Принциповою позицією авторів є положення про те, що хаос теж є порядком, але складнішим, саморегулюючим і з цього більш організованим. Здається протиріччя в розумінні порядку і хаосу знімається, якщо виходити з наявності у різних систем принципово відмінних способів реалізації основного принципу системоутворення – принципу інтеграції. В одних випадках інтеграція досягається за допомогою зовнішніх впливів, що впорядковують, в інших – є результатом самоорганізації, що виключає зовнішній примус [1–14]. У зв'язку з цим, у доповіді показано, що ринок, що розглядається як зовнішнє середовище підприємства, є одним з окремих випадків системної впорядкованості.

Темпи економічного зростання в умовах глобалізації визначаються темпами технічного прогресу, але вже не так визначаються темпами зростання населення, як раніше. Більш того, сповільнюється зростання населення світу, що діє в бік збільшення доходу на душу населення і підвищує вимоги до установ, відповідальним за поширення створюваного продукту [1, 3, 8, 13]. Конкуренція між фірмами і державами все більше зводиться до аспекту швидкості прийняття рішень, часу виконання необхідних дій [2, 6, 12]. По суті, зараз існує конкуренція за швидкість, і час стає найбільш обмеженим ресурсом.

Діяльність компанії на міжнародному ринку в умовах глобалізації пов'язана з підвищеною невизначеністю і ризиками, а також з високими витратами. При цьому ретельне планування і розробка ефективної міжнародної стратегії забезпечать високу конкурентну позицію підприємства як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках [3, 10]. Механізм розробки міжнародної стратегії розвитку компанії починається з вибору зовнішніх ринків для ведення бізнесу, що є однією з ключових і комплексних проблем підприємств, які планують свою зовнішньоекономічну діяльність. При цьому перед компанією стоїть подвійне завдання: з одного боку, вибір привабливих зовнішніх ринків для ведення бізнесу, з іншого – визначення власної конкурентоспроможності для освоєння цих ринків. Привабливість ринку розглядається як сукупність факторів, що визначають стратегічний успіх виходу компанії на цей ринок [5, 11]. Привабливість ринку виступає якісною і кількісною характеристикою, що відображає його ємність, динаміку розвитку, забезпеченість необхідними ресурсами, правові аспекти його функціонування і таке ін.

Процес виключення зі списку потенційно привабливих країн для ведення бізнесу в умовах глобалізації здійснюється одночасно з формуванням критеріїв привабливості тієї чи іншої країни. Ці критерії специфічні в зв'язку з особливостями виходу підприємства на зовнішній ринок. Країни можуть бути непривабливими для зовнішньоекономічної діяльності з наступних причин:

− особливості економічного функціонування даної країни: низькі доходи населення, труднощі з конвертацією валюти, висока інфляція, низька потенційна ємність ринку, висока конкуренція в сфері інтересів бізнесу, швидке потенційне старіння експортованої продукції в цій країні (близькість до стадії зрілості життєвого циклу продукту) і таке ін.;

− політичний клімат країни: нестабільна політична ситуація, ризик націоналізації та експропріації, відсутність договірних відносин з потенційною країною-діловим партнером, наявність політичної напруженості між країнами;

− географічна віддаленість від країни, яка може вплинути на конкурентоспроможність підприємства в умовах глобалізації з точки зору витрат, невідповідних кліматичних умов і рельєфу місцевості для більш глибокого проникнення на ринок у вигляді організації виробництва;

− культурні бар'єри в умовах глобалізації;

− низький розвиток країни в плані застосовуваних технологій, які можуть перешкоджати використанню експортованих товарів іноземним споживачам, а також створювати перешкоди для організації їх виробництва в країні і таке ін.;

− політика протекціонізму: високі митні бар'єри, заборона/обмеження на участь іноземного капіталу в ряді галузей.

Серед критеріїв привабливості ринку/країни виділяють: ємність ринку, динаміку ринку, структуру споживання товарів, що експортуються, купівельну спроможність, ціновий діапазон, сумісність бізнес-культур, рентабельність інвестицій, ступінь конкуренції. Наявність безпосереднього причинно-спадкового взаємозв'язку управління та стратегічного розвитку свідчить про можливість проведення оцінки ефективності стратегічного розвитку за допомогою оцінки ефективності управлінської діяльності. Тому методологія дослідження стратегічного розвитку підприємства, як синтетичного процесу з підвищення складності та ефективності, передбачає інтеграцію синергетичної концепції розвитку та концепції ефективності управління.

Список використаних інформаційних джерел

1. Кобєлєва Т. О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи : монографія. Харків : Планета-Принт, 2020. 354 с.

2. Pererva P. G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer / P. G. Pererva. Kharkiv-Miskolc : NTU «KhPI». 668 p.
3. Перерва П. Г., Борзенко В. І., Кобєлєва Т. О. Інтелектуальна власність: магістерський курс : підручник. Харків : НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
4. Старостіна А. О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика : підручник. Київ : Знання, 2009. 1070 с.
5. Pererva P. G., Tkachev M. M., Kobielieva T. O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч. 2. С. 240–246.
6. Ткачова Н. П., Перерва П. Г. Розвиток методів аналізу фактичного стану конкурентних переваг підприємства // Економіка розвитку. 2011. № 4. С. 116–120.
7. Гладенко І. В., Перерва П. Г. Моніторинг інноваційної діяльності: інтерпретація результатів // Маркетинг і менеджмент інновацій. 2010. № 2. С. 76–84.
8. Kobielieva T. O., Tkachov M. M., Tkachova N. P., Pererva P. G. (2017) Determination of marketing characteristics of market capacity for electrical automation // *Менеджмент і маркетинг інновацій*. № 3. С. 79–86.
9. Перерва П. Г. Управління інноваційною діяльністю підприємства // Маркетинг : підручник / за ред. О. А. Старостіної. Київ : Знання, 2009. С. 461–518.
10. Pererva P. G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobielieva T. O. Compliance program : [tutorial]. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.
11. Перерва П. Г., Кобєлєва Т. О. Формування системи моніторингу підприємницької діяльності підприємства // *Економіка: реалії часу: електрон. наук. вид*. 2023. № 1 (65). С. 5–11. URL: https://economics.net.ua/files/archive/2023/No1/5.pdf.
12. Назаренко С. М., Перерва П. Г. Методичний підхід до оцінювання ефективності використання ІТ-аутсорсингу. *Маркетинг і цифрові технології.* 2021. Т. 5, № 3. С. 18–29.
13. Nagy S., Pererva P. G. (2021) Formation of an innovative model of the Hungarian business economy // *Marketing of innovations. Innovations in marketing: materials of the Intern. Sci*. Internet Conf., December 2021. Bielsko-Biala. P. 51–54.
14. Pererva P. G., Tkachev M. M., Kobielieva T. O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч. 2. С. 240–246.